

คู่มือองค์ความรู้

การผลิตข้าวเป็นเกษตรคุณภาพ
และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ

กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย
โครงการจัดการความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์เชิงชุมชน สังคม
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
ประจำปี 2562

โดย

ดร.สาคร ชินวงศ์ นายเพิ่ม สุรักษา นายธนตร ศรีสุข
นายบพิสิทธิ์ ล่องจำ และนางสาววริฏฐา ทองสมุท
สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

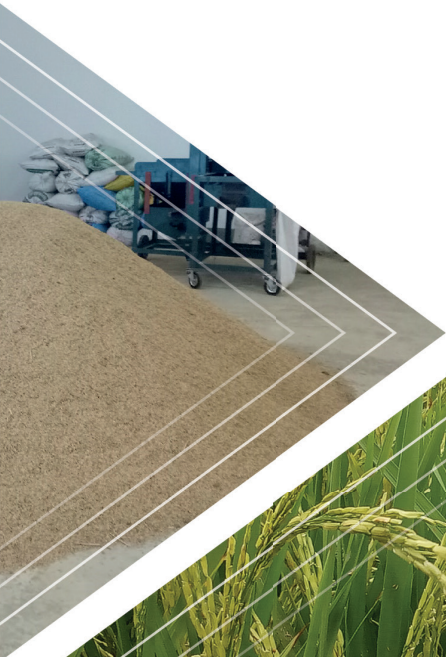
คู่มือองค์ความรู้การผลิตข้าวปีบเกษตรคุณภาพ และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ

ผู้แต่ง	ดร.สาคร ชินวงศ์ นายเพิ่ม สุรักษา นายธนตร ศรีสุข นายนพสิทธิ์ ล่องจ้ำ และนางสาววิภาวดี ทองสมุทร
จัดพิมพ์โดย	สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม 73140
พิมพ์ครั้งที่ 1	จำนวน 1,000 เล่ม
ปีที่พิมพ์	2563
จำนวนหน้า	36 หน้า
ISBN	978-616-278-555-9
พิมพ์ที่	บริษัท เพชรเกษมพรีนติ้ง กรุ๊ป จำกัด 18/49 ถนนทรงพล ตำบลลำพญา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 โทร. 0-3425-9111, 0-3425-3333, 0-3425-9759 มือถือ : 08-1852-7555, 06-1826-6563 โทรสาร : 0-3425-3465

คำนำ

คู่มือองค์ความรู้การผลิตและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจนี้ สำหรับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ “การผลิตและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจของกลุ่มผู้ผลิตข้าวปิ่นเกษตร ภายใต้โมเดลข้าวกำแพงแสน” ใช้เป็นคู่มือในการทำกิจกรรมขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาความร่วมมือกันของผู้ผลิตข้าวปิ่นเกษตร 1 ที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ นครปฐม ราชบุรี อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี เพชรบุรี และ นครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนาสู่ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในเชิงธุรกิจของการผลิตข้าวปิ่นเกษตรในสภาวะการณืปัจจุบัน

31 พฤษภาคม 2562

สารบัญ

หน้า

- 1 คุณสมบัติข้าวปีนเกษตร
- 5 ต้นทุนในการทำนาข้าวปีนเกษตร1
- 9 เทคนิคการผลิตข้าวปีนเกษตร1 คุณภาพ
- 13 หลักการบริหารจัดการการผลิตข้าวปีนเกษตร1
- 14 1. การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร
- 18 2. ธุรกิจข้าวปีนเกษตร1
- 22 3. การผลิตข้าวปีนเกษตร1
และพืชหลังนาคุณภาพสร้างรายได้
- 36 4. การบริหารจัดการเชิงธุรกิจและตลาดข้าวปีนเกษตร
- 29 ถอดบทเรียนการผลิต
และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจข้าวปีนเกษตร
- 32 แหล่งอ้างอิง

คุณสมบัติ

ข้าวปิ่นเกษร

1. ที่มาของชื่อข้าว “ปิ่นเกษร”

ประเทศไทยมีพันธุ์ข้าวที่ชนะการประกวดครั้งแรกของโลก คือ ข้าวพันธุ์ปิ่นแก้ว ซึ่งประกวด ณ ประเทศแคนาดา และข้าวพันธุ์นี้ได้หายไปโดยทางกรมข้าวสันนิษฐานว่าเป็นข้าวชั้นน้ำ ซึ่งเคยมีสถานการณ์น้ำท่วมที่ใหญ่มากมาก่อน จึงอาจจะทำให้ข้าวพันธุ์นี้สูญพันธุ์และไม่พบข้าวพันธุ์นี้อีกเลย จากชื่อข้าวปิ่นแก้วร่วมกับลักษณะทางกายภาพของข้าวปิ่นเกษร ซึ่งมีลักษณะเมล็ดที่เรียวยาวกว่าปกติจึงได้ใช้คำว่า “ปิ่น” และบวกด้วยคำว่า “เกษร” เป็นข้าวปิ่นเกษร

ข้าวปิ่นเกษร1 เป็นข้าวที่บริโภคมีความหอมนุ่มนวลและผลผลิตดี ในปัจจุบันได้รับความนิยมมากขึ้น เมื่อพบว่าตลาดการบริโภคข้าวความนุ่มเหนียวเปลี่ยนไป และมีความต้องการประเทศไทยและกัมพูชา โดยเฉพาะเวียดนามที่สามารถผลิตข้าวที่มีความนุ่มเหนียวและหอมในระดับปานกลางได้ในราคาที่ถูกลงกว่าข้าวหอมมะลิถึงหนึ่งในสี่ส่วน ทำให้ตลาดข้าวหอมมะลีสั้นแบ่ง ดังนั้นข้าวปิ่นเกษร1 จึงเป็นคำตอบและอีกตัวเลือกที่น่าจะเหมาะกับตลาดเอเชีย เนื่องมาจากคุณภาพการหุงต้มได้รับการทดสอบจากผู้บริโภค ราคาสู่ตลาดโลกประมาณ 600 เหรียญต่อตัน โดยที่ข้าวหอมมะลียังคงราคาเหมือนเดิม

2. ลักษณะและคุณสมบัติของพันธุ์ข้าวปีนเกษตร 1

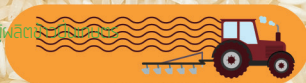
ข้าวปีนเกษตร 1 เป็นลูกผสมระหว่างข้าวขาวดอกมะลิ 105 กับข้าวทนแล้งปรับปรุงพันธุ์โดยศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าวมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นข้าวขาวมีกลิ่นหอม นุ่มเหนียว ข้าวกล้องมีความนุ่มนวล มีเมล็ดยาวกว่า 8 มิลลิเมตรและมีความใสมาก มี % ต้นข้าวสูงเมื่อชดสี ข้าวกล้องมีความเป็นประโยชน์ของธาตุเหล็กดี เมื่อนำมาหุงสุกรวมกับข้าวพันธุ์อื่น จะช่วยให้ความเป็นประโยชน์ของธาตุเหล็กสูงขึ้น ซึ่งให้ผลสอดคล้องกันทั้งการทดสอบในระดับเซลล์และในมนุษย์ ด้วยคุณสมบัตินี้ข้าวปีนเกษตรจึงได้รับรางวัล ชนะเลิศอันดับ 3 เมื่อปี 2547 จากการประกวดข้าวโลกครั้งที่ 2 (2nd World Rice Competition)

ลักษณะประจำพันธุ์ข้าวปีนเกษตร 1

ความสูง	106 ซม.
อายุเก็บเกี่ยว	125-130 วัน
ผลผลิตเฉลี่ย	700 – 800 กก./ไร่
% ข้าวกล้อง (brown rice)	80%
% ต้นข้าวหรือข้าวเต็มเมล็ด (head rice)	50%
ความยาวของเมล็ดข้าวเปลือก	11 มม.
ข้าวกล้อง	8.2 มม.
ข้าวขัด	7.6 มม.
ปริมาณ Amylose	17 %
อุณหภูมิแป้งสุก (GT)	<70 °C
ปริมาณธาตุเหล็ก	1.1 มก. /100 ก.

การเปรียบเทียบข้าวตามลักษณะประจำพันธุ์ จากการศึกษพบว่าข้าวปีนเกษตรมีคุณภาพในตามลักษณะประจำพันธุ์ในหลายข้อที่ดีกว่าข้าวหอมปทุม แต่มีข้อจำกัดในบางข้อทำให้มีคุณภาพไม่สูงเท่าข้าวหอมมะลิทั้งในมุมมองของผู้บริโภค ผู้ประกอบการและผู้ผลิต การเปรียบเทียบตามลักษณะประจำพันธุ์ดังแสดงในตาราง

- **ตาราง** แสดงการเปรียบเทียบข้าวปิ่นเกษตรกับข้าวอื่นๆ ลักษณะประจำพันธุ์

ลักษณะประจำพันธุ์	ชนิดพันธุ์ข้าว			
	ข้าวปิ่นเกษตร1	ข้าวหอมมะลิ 105	ข้าวหอมปทุมธานี	ข้าว กข 43
ความสูง	106 ซม.	140-150 ซม.	144-133 ซม.	106 ซม.
% ข้าวกล้อง (brown rice)	80%	>60%	60%	60%
% ต้นข้าว หรือ ข้าวเต็มเมล็ด (head rice)	50%	>50%	60%	60%
ความยาวของเมล็ดข้าวเปลือก	11 มม.	9.7-11.5 มม.	10.52 มม.	10.9 มม.
ข้าวกล้อง	8.2 มม.	7.0-8.1 มม.	7.6 มม.	7.59 มม.
ข้าวขัด	7.6 มม.	N/A	N/A	N/A
ปริมาณ Amylose	17 %	12-17 %	27.3-29.8 %	18.82 %
ปริมาณธาตุเหล็ก	1.1 มก. /100 ก.	N/A	N/A	N/A
อุณหภูมิแป้งสุก (GT)	<70 °C	<70 °C	<70 °C	<70 °C
อายุเก็บเกี่ยว	125-130 วัน	120 วัน	110 วัน	95 วัน
ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	700-800 กก.	363 กก.	650-774 กก.	561 กก.

3. ความเหมาะสมของการเพาะปลูกข้าวปิ่นเกษตร1

การปลูกข้าวปิ่นเกษตร1 เหมาะที่จะปลูกเดือนสิงหาคม (ปลูกวันแม่เกี่ยววันพ่อ) เพราะอายุข้าวประมาณ 120 วัน ก่อนเก็บเกี่ยว 20 วัน ข้าวจะอยู่ในสภาพที่ขาดน้ำได้ เพื่อกระตุ้นให้ข้าวมีลักษณะทางกายภาพลักษณะทางเคมีและกลิ่นหอมที่ดีขึ้น

เมล็ดพันธุ์ข้าวปีนเกษตร เมล็ดพันธุ์ตั้งต้นควรเริ่มจากศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าว ซึ่งทางศูนย์ได้คัดพันธุ์ 2 ขั้นตอน คือ 1) เมล็ดพันธุ์ต้นแบบ และ 2) เมล็ดพันธุ์พื้นฐาน ที่นำมาใช้เพื่อไปขยายต่อ โดยช่วงที่ 3 คือการขยายเมล็ดพันธุ์ทางการค้า เกษตรกรก็ซื้อเมล็ดพันธุ์พื้นฐานไป ซึ่งถ้าจะขยายพันธุ์เองควรขยายพันธุ์เพียงแค่ฤดูเดียวเนื่องจาก ภาคกลางมีข้าววัชพืชที่ปนมากกว่าภาคอีสาน

ข้อควรปฏิบัติของเกษตรกร ข้าวปีนเกษตร1 เป็นข้าวที่แตกกอดี หากหว่านแน่นจนเกินไปจะเป็นผลเสีย โดยอัตราที่แนะนำ คือ 16 กก./ไร่ ไม่ต้องกลัวว่าข้าวจะบาง โดยข้าวที่บางจะแตกกอและได้เมล็ดที่เรียวยาว ส่วนข้าวที่แน่นจะได้เมล็ดที่สั้นลง และอาจจะมีเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ข้าว 1 ต้น จะแตกกอได้ไม่ต่ำกว่า 50 รวง ถ้าปลูกแน่นก็จะทำให้ข้าวมีการแตกกอน้อยลง

▶ ต้นทุน ในการทำนา

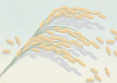
ข้าวปีนเกษตร 1

ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจปัจจุบันส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วประเทศโดยเฉพาะเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาที่จะต้องประสบกับปัญหา ค่าครองชีพที่สูงขึ้นปัจจัยการผลิต เช่น ค่าปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืช ค่าแรงงาน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง รวมทั้งการประกอบอาชีพยังมีความเสี่ยงด้านภัยพิบัติธรรมชาติ เกิดความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ ฝนตกน้ำท่วม หรือภัยแล้งขาดน้ำในการทำนา ในด้านราคาผลผลิตที่แปรปรวนตลอดเวลาทำให้รายได้ไม่แน่นอนต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ชาวนาจึงจำเป็นต้องปรับตัวในการประกอบอาชีพเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้วิธีการลดต้นทุนการผลิตข้าว จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรที่ทำนาลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเป็นวิธีการที่พึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง

1. การทำนาแบบลดต้นทุน

การทำนาแบบลดต้นทุนให้ได้ผลอย่างแท้จริงนั้น ปัจจัยสำคัญอยู่ที่การปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการทำนาโดยพึ่งพาปัจจัยภายนอกการจ้างเป็นหลักและใช้ปัจจัยการผลิตสูงเพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงตามมา เปลี่ยนเป็นการทำนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างฉลาดรอบรู้และใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างเหมาะสม ซึ่งเทคนิคการทำนาแบบลดต้นทุนมีดังต่อไปนี้

1) การเตรียมดิน

ใช้วิธีการนำน้ำเข้าในแปลงนาเพื่อหมักฟางข้าวให้เน่าเปื่อยเพื่อเป็นการปรับปรุงดิน เพราะฟางข้าวในนาจะมีน้ำหนักประมาณ 1 ตันต่อไร่ จากนั้นจึงใช้รถแทรกเตอร์ปั่นดินเพื่อสับต่อขังแล้วหมักทิ้งไว้ประมาณ 7-10 วัน จึงทำเทือกเพื่อเตรียมหว่านเมล็ดพันธุ์ กระบวนการจัดการเพื่อกำจัดพันธุ์ปนและปรับดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยในการลดต้นทุนจากการใช้ปุ๋ยและค่าจ้างกำจัดพันธุ์ปน

2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์

เราต้องควรจะรู้แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ต้องเป็นเมล็ดที่ดีมีคุณภาพ และเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น เมล็ดพันธุ์จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ของกรมการข้าว หรือจากบริษัทเอกชนที่มีมาตรฐานพันธุ์ข้าวเพื่อการประหยัดเมล็ดพันธุ์ และการใช้ปริมาณพันธุ์อย่างเหมาะสม

- การหว่านแบบน้ำตาม ให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 15 - 20 กก./ไร่
- การปักดำ โดยใช้รถในการปักดำใช้ 10 กก./ไร่
- การทำนาโยน จะใช้เมล็ดพันธุ์ 5 - 6 กก./ไร่

3) การใช้ปุ๋ยเคมีให้เกิดประสิทธิภาพ

การลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้ปุ๋ยเคมีให้เกิดประสิทธิภาพ ควรใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน โดยการนำดินในแปลงนาข้าวมาวิเคราะห์หาค่าธาตุอาหารในดินก่อนว่ามีธาตุอาหารที่พืชต้องการอยู่อย่างน้อยเพียงใดและวิเคราะห์ว่าหากปลูกข้าวจะต้องใส่ปุ๋ยอะไรเพิ่มเติมอีกจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมกับความต้องการของข้าว ซึ่งจะต้องทราบในเรื่องความถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งความถูกต้องจะประกอบด้วย 4 ประการคือ

- **ถูกต้อง** คือจะต้องทราบพื้นดินในแปลงว่าเป็นดินประเภทใด ซึ่งหากเป็นดินเหนียวควรใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 และหากเป็นดินทราย หรือดินร่วนปนทราย ควรใช้ปุ๋ยสูตร 16-8-8
- **ถูกเวลา** คือจะต้องใส่ปุ๋ยตรงตามเวลาที่พืชต้องการ
- **ถูกปริมาณ** คือการใส่ปุ๋ยในปริมาณที่พอเหมาะในปริมาณความต้องการของต้นข้าว

การใส่ปุ๋ยครั้งแรก เมื่ออายุของต้นข้าวได้ 20 วันไปแล้ว เพราะในช่วง 20 วันแรก ต้นข้าวจะกินแบ่งในเมล็ด เพื่อสร้างรากและหลังจาก 20 วันแล้ว รากของข้าวจะเปิดปากเพื่อกินธาตุอาหารในดิน จึงควรให้ปุ๋ยในช่วงดังกล่าว โดยใช้สูตรปุ๋ยให้ตรงกับชนิดของดิน ปริมาณการใช้ 8-10 กก./ไร่ และที่สำคัญการใส่ปุ๋ยครั้งแรกไม่ควรใส่ปุ๋ยยูเรีย จะทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตเป็นต้นอ่อน ทำให้หนอนเข้าทำลายต้นอ่อนของข้าว และแมลงมักทำลายต้องฉีดยาฆ่าแมลง และเพิ่มต้นทุนในการผลิต

การใส่ปุ๋ยในครั้งที่ 2 ควรใส่เมื่อข้าวอายุได้ประมาณ 45-50 วัน โดยใช้สูตรปุ๋ยให้ตรงกับชนิดของดิน ปริมาณการใช้ 10-15 กก./ไร่ และให้เพิ่มปุ๋ยยูเรีย สูตร 21-0-0 หรือ 30-0-0 ปริมาณการใช้ 5-10 กก./ไร่ การใช้ปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเขียวสมบูรณ์ของต้นข้าว การให้ปุ๋ยยูเรียในช่วงนี้เพื่อช่วยให้ต้นข้าวสร้างรังไข่จะทำให้ข้าวมีรวงใหญ่และดก

- **ถูกวิธี** คือก่อนใส่ปุ๋ยควรปล่อยน้ำในนาให้เหลือน้อย เพื่อให้ต้นข้าวได้กินปุ๋ยอย่างเต็มที่ หลังจากนั้นประมาณ 7-10 วัน จึงนำน้ำเข้าแปลงนา การใส่ปุ๋ยในระยะที่ 2 ควรปล่อยให้น้ำแห้งหรือที่เรียกว่าวิธีแกล้งข้าว จึงใส่ปุ๋ยลงในแปลง หลังจากนั้นจึงนำน้ำเข้าแปลง

4) การดูแลน้ำ

การให้น้ำในปริมาณที่เหมาะสม คือระดับน้ำควรอยู่ที่ระดับ 10 เซนติเมตร หลังจากข้าวอายุได้ 45 วัน ควรให้น้ำแบบเปียกสลับแห้ง และก่อนถึงกำหนดการเก็บเกี่ยวประมาณ 25 วัน ควรจะทิ้งให้น้ำในแปลงนาหมดเพื่อให้ช่วงการเก็บเกี่ยวไม่เกิดความเสียหาย

5) การเก็บเกี่ยว

การเก็บเกี่ยวข้าวที่ระยะแก่เหลืองพลับพลึง จะได้ข้าวที่มีน้ำหนักดีและเวลาที่เก็บเกี่ยวเมล็ดจะร่วงเสียหายน้อย ความชื้นที่ประมาณ 25%

6) การใช้สารเคมี

เราควรใช้สารเคมีต่างๆ ตามอาการของข้าวในแปลง ถ้าข้าวไม่มีโรคระบาดหรือแมลงเข้าทำลายก็ไม่ควรฉีดพ่นยา และควรฉีดพ่นสารป้องกันเชื้อราในระยะที่ข้าวโน้มรวง เพื่อป้องกันโรคราในข้าว จะทำให้เมล็ดข้าวไม่ต่างและเมล็ดไม่ลีบ ได้ปริมาณข้าวต่อไร่สูง

2. การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตข้าวปีเกษตรกร 1

- ต้นทุนในการปลูกข้าวปีเกษตรกร 1

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีเกษตรกร 1 จาก 5 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี นครปฐม ชัยนาท อุทัยธานี และสิงห์บุรี พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย 4,450 บาทต่อไร่ ดังนี้

รายละเอียด	ต้นทุน/ไร่/ฤดูกาล (บาท)
ค่าเช่าที่ดิน	750
ค่าเตรียมดิน : ไถดะ, ไถแปร พร้อมกับหยอดเมล็ด	500
ค่าเมล็ดพันธุ์ (20 กก./ไร่)	400
ค่ายาปราบศัตรูพืช	450
ค่าสูบน้ำ	200
ค่าปุ๋ย	600
ค่าฉีดยาฆ่าแมลง/ฮอร์โมน	350
ค่าเก็บเกี่ยว	400
ค่าขนส่ง	300
ค่าแรงงานตนเอง	500
รวม	4,450

- รายได้จากการผลิตข้าวปีนเกษตร1

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีนเกษตร1 มีผลผลิตต่อไร่อยู่ในระหว่าง 700 - 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ในฤดูกาลผลิตปี 2561 ขายข้าวได้ในราคา 9,500 - 11,000 บาทต่อตัน ที่ความชื้น 15 % และพบว่าเกษตรกรขายข้าวได้ในราคา 7,500 - 10,000 บาทต่อตัน ความชื้นอยู่ในระหว่าง 24 - 29 % ดังนั้นในฤดูกาลผลิตปี 2561 เกษตรกรมีกำไรเฉลี่ยไร่ละ 2,987.5 บาท

รายละเอียด	จำนวน
ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)	4,450
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	850
ราคาขายผลผลิต (7,500-10,000 บาท/ตัน)	8,750
รายได้เงินสด/ไร่/รอบการผลิต	7,437.5
รายได้สุทธิ/ไร่/รอบการผลิต (120 วัน)	2,987.5
รายได้สุทธิ/ไร่/เดือน	746.88

เทคนิคการผลิต ข้าวปิ่นเกษตร 1

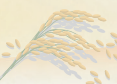

คุณภาพ

การปลูกข้าวปิ่นเกษตร 1 ให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูง นอกจากมีการเตรียมดิน การดูแลรักษาที่ดีแล้ว พันธุ์ข้าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตข้าว ถ้าหากว่ามีพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ มีความต้านทาน ต่อโรคแมลง และมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นแล้วจะเป็นการลด ค่าใช้จ่ายในการผลิตข้าวหรือเป็นการลดต้นทุนการผลิตข้าวได้เป็นอย่างดี มีข้าวหลายพันธุ์ ที่เคยทำได้ดีในอดีต วันนี้อาจไม่เหมาะสมจึงต้องมีการปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาปรับปรุง พันธุ์ข้าวอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างพันธุ์ใหม่ ที่มีลักษณะพิเศษที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม หรือการระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าวที่มีการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงพันธุ์ข้าวจึงต้องม ีการพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

1. การบริหารจัดการนาอย่างมืออาชีพ

อาชีพการทำนาชาวนามีปัญหาในกระบวนการผลิตข้าวที่มีต้นทุนผลิตสูงเมื่อ เทียบกับอาชีพเกษตรอื่น ๆ กระบวนการในการจัดการแปลงนาขาดการวิเคราะห์ความ คุ่มทุน และเกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดมาอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวและมีการพัฒนาการผลิตข้าว และชาวนาในโครงการโมเดลข้าวกำแพงแสนเพื่อเป็นการแก้ปัญหาต้นทุนการผลิตด้ว ยการบริหารจัดการนาอย่างคุ้มทุนร่วมกัน และการจัดการผลผลิตและการตลาด ซึ่งเป็นการ ทำงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เร่งด่วนของข้าวไทย โดยยึดแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง การจัดการเกษตรสมัยใหม่ การเพิ่มผลผลิต และการเพิ่มประสิทธิภาพด้านแรงงาน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ครบวงจร

องค์ความรู้การบริหารจัดการนาอย่างมืออาชีพในการผลิตข้าวคุณภาพ มุ่งเน้นให้ชาวนาวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันโดยใช้ข้อมูลความเป็นจริง และใช้กลไกการบริหารจัดการมาร่วมกันและให้ผู้จัดการนา/ผู้ประกอบการรับจ้างทำนามืออาชีพเป็นผู้ทำนา แบบหันส่วนหรือนารวมเพื่อลดต้นทุนการผลิตแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ลดต้นทุนการผลิต ส่วนใหญ่ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต บริหารจัดการให้กับเกษตรกรรายย่อยโดยเกษตรกรทุกคนไม่จำเป็นต้องลงทุนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องจักรกลในการทำนา ใช้การบริหารจัดการหลักการทำนารวมและมีผู้ประกอบการรับจ้างทำนามืออาชีพซึ่งเป็นสมาชิกที่มีความพร้อมและมีองค์ความรู้ในการทำนาเป็นผู้ทำนาของกลุ่ม ส่วนแรงงานในครัวเรือนให้มีกรวิเคราะห์ข้อมูลและความพร้อมกระจายความเสี่ยงในการประกอบอาชีพด้วยการพัฒนาความรู้และทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน เป็นกระบวนการที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการนาอย่างมืออาชีพในการผลิตข้าวคุณภาพ ที่เกิดจากองค์ความรู้จากการพัฒนาการทำนารวมในโมเดลข้าวกำแพงแสน การบริหารจัดการนาอย่างมืออาชีพ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด องค์ความรู้ในการทำนารวมโดยผู้จัดการนาหรือผู้ประกอบการรับจ้างทำนามืออาชีพ

2. ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการปลูกข้าวปีนเกษตร 1

เกษตรกรสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีปฏิบัติ ในการปลูกข้าวปีนเกษตร 1 ซึ่งมี 14 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน	วิธีการปฏิบัติ
1	การจมน้ำหรือสูบน้ำเข้านา ใช้เวลาในการสูบน้ำ 1 วัน ในน่าน้ำลึก หรือ 2-3 วัน ในนาแห้งหรือพื้นที่ดอน
2	บ้นดิน โดพื้นที่นาที่มีน้ำขังซึ่งมีน้ำน้อยประมาณ 5-10 เซนติเมตร
3	หมักดินไว้ 7 วัน หรือหากสามารถหมักต่อได้ ให้หมักดินไว้ประมาณ 7-10 วัน หรือประมาณ 1 อาทิตย์ ซึ่งจะทำให้ข้าวเรือตายหรือถ้าหากหมักนานเกินไป การทำนาข้าวจะเกิดฤดูกาลทำนา ในแต่ละปีควรทำนาเพียง 1-2 ครั้ง ซึ่งดีกว่าการทำนา 3 ครั้ง (วิเคราะห์ความคุ้มทุน)

ขั้นตอน	วิธีการปฏิบัติ
4	ใช้รถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่บดดินหรือตีเทือก คราดพื้นที่นาประมาณ 1-2 วัน ถ้าไม่มีรถแทรกเตอร์ขนาดใหญ่ให้ทำการบดขี้หรือย่ำหมักแล้วคราดใหม่ ภายใน 1-2 วัน ซึ่งจะใช้เวลาดังหมดประมาณ 4-5 วัน เพื่อปรับระดับดิน ให้เสมอกัน เป็นกระบวนการปรับพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการน้ำ ให้สามารถจัดการน้ำเข้า-ออกได้สะดวกและลดต้นทุน และสามารถควบคุมการระบาดของหนวดดอก (ปล่อยน้ำให้จึงเสมอกัน)
5	การซักร่องเพื่อการจัดการพื้นที่และหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ก่อนนำเมล็ดพันธุ์มาหว่านให้นำเมล็ดข้าวแช่น้ำไว้ประมาณ 20 ชั่วโมง อาจใช้วิธีการแช่ในคลองข้างนา หรือใช้การแช่น้ำไว้ 1 คืน และนำขึ้นมาพักเก็บไว้ 24 ชั่วโมงพร้อมให้น้ำ จากนั้นวางทิ้งไว้อีก 1 คืน สามารถนำไปหว่านได้แบบพอดี จะสังเกตได้ว่าหากเมล็ดข้าวยังร้อนอัตราการงอกจะดีมาก สำหรับในช่วงฤดูหนาวสามารถทำได้เพียงการแช่ไว้ 1 คืน และพักเมล็ดไว้เพียง 1 วัน สามารถนำไปหว่านได้
6	การพ่นสารเคมีเพื่อคลุมเลน การคลุมเลนจะวันหลังหว่านข้าวแล้ว 1 วัน หรือ 1-3 วัน โดยสังเกตจากหน้าแห้งหรือให้ดินหมาด
7	หลังหว่านข้าว 7-9 วัน จัดการในการพ่นสารเคมีเพื่อกำจัดหญ้าหรือวัชพืช พร้อมพ่นสารเคมีเพื่อกำจัดเพลี้ยกับหนอนอีกครั้ง
8	หลังเริ่มทำนามาแล้ว 20-30 วัน จึงทำการใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 ครั้งที่ 1 ในปริมาณประมาณ 10-15 กิโลกรัม/ไร่
9	เมื่อข้าวมีอายุ 55-60 วัน ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นการผสมเท่ากันระหว่างสูตร 46-0-0 กับสูตร 16-20-0 ซึ่งจะช่วยให้แตกกอและเร่งต้นข้าว
10	หลังใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 สามารถพ่นอีตอร์โมนบำรุงผสมสารเคมีกำจัดเพลี้ยได้ทันที
11	หลังข้าวอายุ 85-90 วัน ข้าวจะออกรวงหมดทั้งพื้นที่นา ให้ทำการใส่ปุ๋ยครั้งที่ 3 โดยใส่ปุ๋ยสูตร 21-0-0 (ปุ๋ยเค็ม) ประมาณ 10-15 กิโลกรัม/ไร่

ขั้นตอน	วิธีการปฏิบัติ
12	หลังใส่ปุ๋ยครั้งที่ 3 ฉีดพ่นฮอร์โมนบำรุงผสมสารเคมีกำจัดเพลี้ยอีกครั้ง
13	ก่อนการเก็บเกี่ยวข้าวประมาณ 15-20 วัน ให้จัดการปล่อยน้ำออกจากพื้นที่นา ซึ่งจะเป็นการทำนาวันที่ 105-110
14	อายุของข้าวประมาณ 120 วัน เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวได้ในช่วงนี้ได้ หรือเก็บเกี่ยวในระยะพลับพลึง ความชื้นประมาณร้อยละ 20- 25

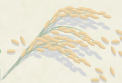

หลักการบริหารจัดการ

การผลิตข้าวปีนเกษตร 1

การบริหารจัดการตามแนวทางของโมเดลข้าวกำแพงแสน มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบและใช้หลักการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ดังนี้ **การทำงานรวม** เกษตรกรร่วมบริหารจัดการนาของกลุ่มโดยมุ่งเน้นการลดต้นทุน ใช้องค์ความรู้ร่วมกับประสบการณ์จัดการพื้นที่นา ระบบน้ำ เทคนิคการปลูกข้าวปีนเกษตรคุณภาพสลับการปลูกพืชหลังนา **สร้างอาชีพเสริม** เพื่อเพิ่มรายได้โดยใช้พื้นที่บริเวณบ้าน คันทนา เช่น เห็ดเศรษฐกิจ พืชผักปลอดภัย/ไม้บ้นคันทนา การเลี้ยงปลา ฯลฯ **การบริหารจัดการทรัพยากร** ให้คุ้มค่าและได้รับประโยชน์สูงสุด เช่น การทำปุ๋ยหมักก้อนเห็ด การใช้โคนเห็ด/ปลายข้าวเลี้ยงไก่เลี้ยงปลา การไกลบต่อซังข้าว/ต่อซังถั่วเขียว ฯลฯ **ตลาดนำการผลิต** พัฒนาอย่างเป็นระบบตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน วางแผนพัฒนาร่วมกันบริหารจัดการในการผลิตแปรรูปเพิ่มมูลค่าและการตลาด **การสร้างเครือข่าย** มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม สร้างกลุ่มและเครือข่ายเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน การเรียนรู้ การจัดการและเครือข่ายการตลาด ให้ความสำคัญกับทุกส่วนทั้งระบบ ยึดหลักความยุติธรรมและคำนึงถึงความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนั้นในการขับเคลื่อนกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการฯ ครั้งนี้ประกอบด้วย การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร ธุรกิจข้าวปีนเกษตร1 การผลิตข้าวปีนเกษตร1และพืชหลังนาคู่มาสร้างรายได้ และการบริหารจัดการเชิงธุรกิจและตลาดข้าวปีนเกษตร

1. การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร

กลุ่มเข้มแข็ง

- การรวมกลุ่ม
- จุดมุ่งหมาย
- บทบาทหน้าที่ของกลุ่ม
- กิจกรรมขับเคลื่อน

- ประชุมต่อเนื่อง
- วางเป้าหมายกลุ่ม
- วิเคราะห์ศักยภาพ
- จัดทำแนวทางพัฒนา/กลยุทธ์สู่เป้า
- วางแผนการผลิต แผนการตลาด
- สร้างเครือข่าย/ความร่วมมือ
- ขับเคลื่อนธุรกิจ

1.1 การรวมกลุ่ม

เครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตข้าวปิ่นเกษตร1 พื้นที่ภาคตะวันตก ภาคกลางตอนบน และภาคใต้ 7 จังหวัด คือ นครปฐม ราชบุรี ชัยนาท อุทัยธานี สิงห์บุรี เพชรบุรี และ นครศรีธรรมราช ได้เข้าร่วมโครงการกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มีการรวมกลุ่มในการเรียนรู้พัฒนาร่วมกันจำนวนกว่า 150 คน ผลิตข้าวปิ่นเกษตร1 ในพื้นที่กว่า 1,500 ไร่/ปี ผลผลิตเฉลี่ยกว่า 1,500 ตัน/ปี

ชัยนาท

ราชบุรี

สิงห์บุรี

นครปฐม

อุทัยธานี

เพชรบุรี

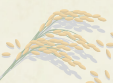

นครศรีธรรมราช

1.2 จุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่ม

เกษตรกรที่เข้าร่วมกลุ่มต้องการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพทำนาที่มีต้นทุนการผลิตต่ำสามารถทำได้ง่าย ผลผลิตข้าวมีคุณภาพ ราคาสูง/มีตลาดรับซื้อแน่นอน มีข้าวคุณภาพดีไว้รับประทานเองและมีขายในชุมชน รวมทั้งการได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการสร้างเครือข่ายและการเปิดโลกทัศน์ (ผลงานวิจัยปี 2561) จุดมุ่งหมายร่วมกันในการพัฒนากลุ่ม คือ สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน ร่วมกำหนดเป้าหมายและวางเส้นทางในการพัฒนากลุ่มร่วมกัน ร่วมจัดการการผลิตและการตลาดข้าวปีนเกษตรคุณภาพในเชิงธุรกิจเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มต่อไป เป้าหมายของธุรกิจกลุ่มมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ธุรกิจรายย่อย ธุรกิจกลุ่ม/ชุมชน และธุรกิจในรูปแบบสหกรณ์

1.3 บทบาทหน้าที่ของกลุ่ม

การมีผู้นำที่ดี สมาชิกให้ความร่วมมือ และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน สร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด วิเคราะห์ และร่วมดำเนินการทำงานและพัฒนาด้วยกัน ร่วมตัดสินใจและรับผิดชอบ นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่ม

ประธานกลุ่ม/เครือข่าย เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นผู้นำทางความคิด นำปฏิบัติ เป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิก และสร้างเครือข่ายสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผู้นำทางธุรกิจ/การตลาด เป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ เรียนรู้และปรับตัว มีความทันสมัย เข้าใจธุรกิจ ประสานแผนการผลิตและการตลาด วางแผนการตลาด การประชาสัมพันธ์ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจได้

คณะผู้นำกลุ่ม เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการผลิต เป็นคณะกรรมการร่วมขับเคลื่อนการทำงานและการจัดการต่างๆ

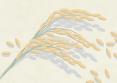
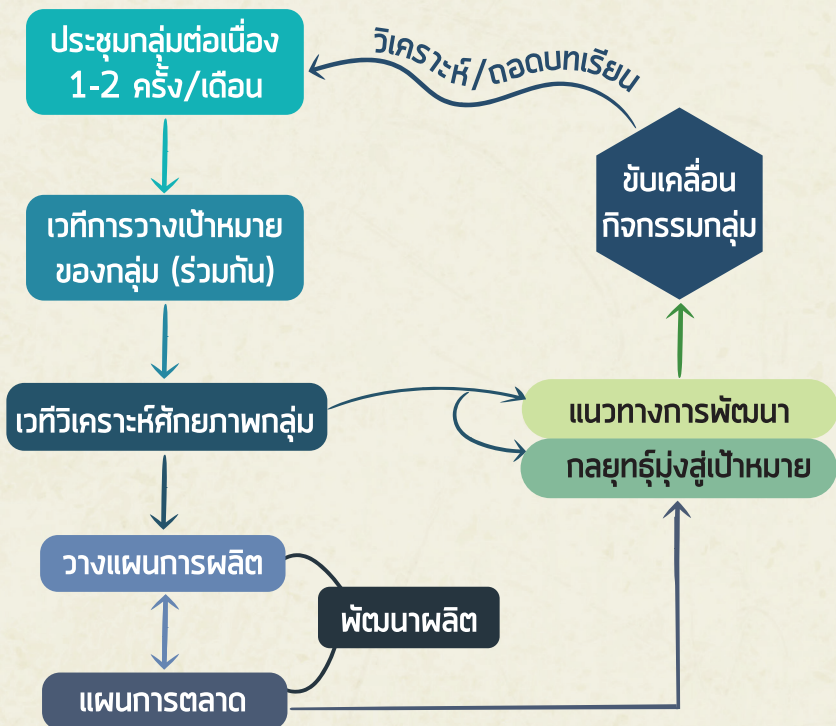

สมาชิกกลุ่ม ให้ความร่วมมือในกระบวนการ/กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ด้วยจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนากลุ่มสู่ความเข้มแข็ง

1.4 กิจกรรมการขับเคลื่อนของกลุ่ม (กระบวนการมีส่วนร่วม PAR)

1. มีการจัดทำแผนกิจกรรมและการประชุมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมและร่วมวางแผนเป้าหมายกลุ่มผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม PAR
2. ร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม (จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย) ระดมข้อมูลและอภิปรายร่วมกัน
3. ร่วมจัดทำแนวทางในการพัฒนาการผลิต การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ (ศักยภาพของกลุ่มจะไปถึงเป้าหมายได้อย่างไร กลยุทธ์เพื่อมุ่งสู่เป้า)
4. การวางแผนการผลิตและแผนการตลาดข้าวปีนเกษตร 1 (การจัดการ การแปรรูปและการตลาด การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เครือข่ายความร่วมมือ ฯลฯ)
5. จัดกิจกรรมตามแผนอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนมุ่งสู่เป้าหมาย

2. ธุรกิจข้าวปีนเกษตร 1

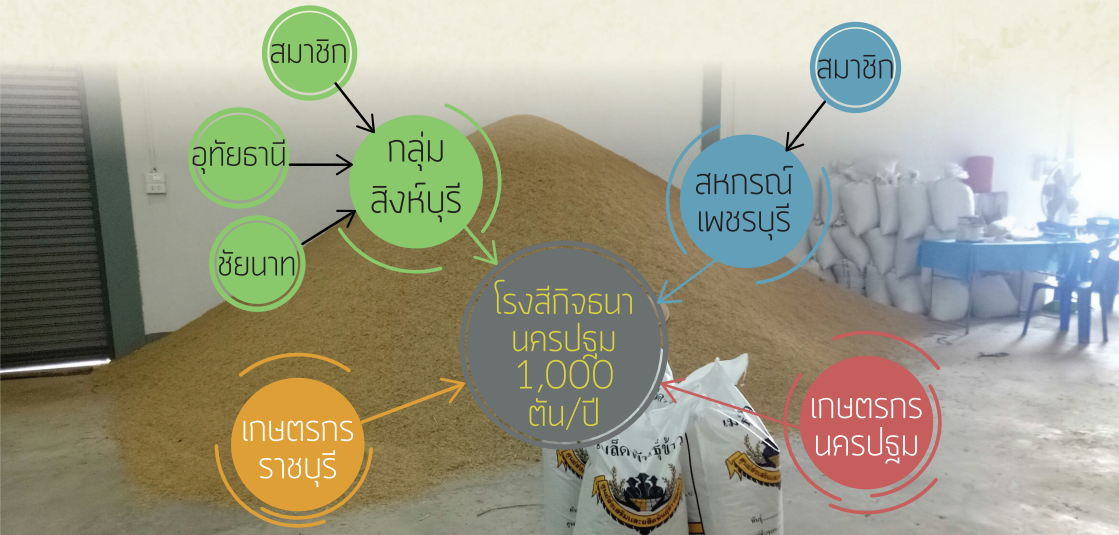

2.1 หน่วยธุรกิจ

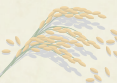
- ธุรกิจเมล็ดพันธุ์ข้าวปีนเกษตร 1

- ธุรกิจข้าวเปลือกคุณภาพ

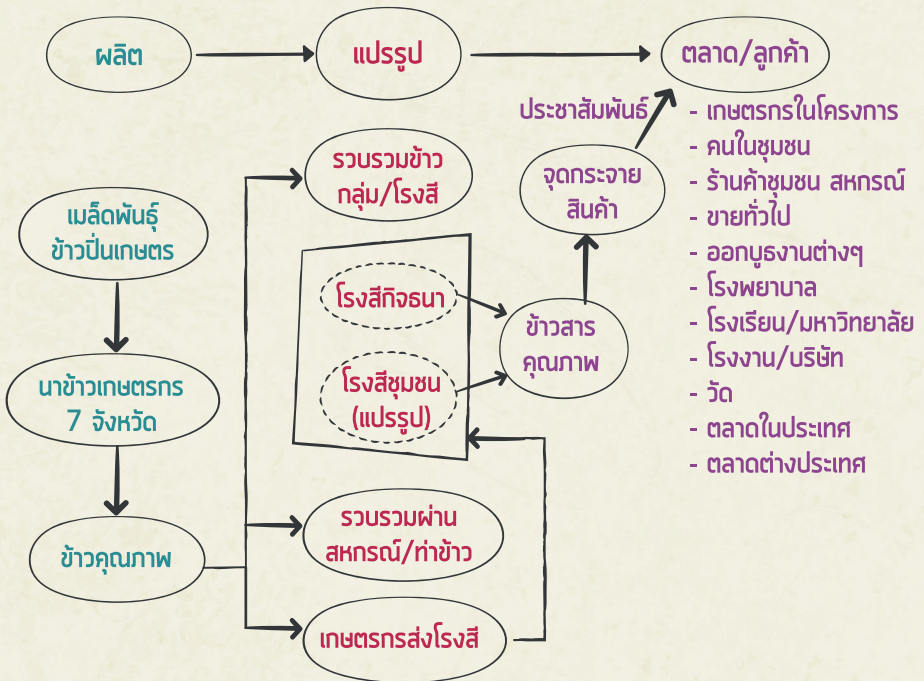

- ธุรกิจข้าวสาร

2.2 เส้นทางธุรกิจ

การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ มีเส้นทางในการผลิต การแปรรูป การบริหารจัดการ การตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องใส่ใจในทุกกระบวนการขั้นตอน เป้าหมายคือความคุ้มค่าการมีรายได้/กำไร

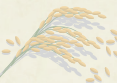

2.3 การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ

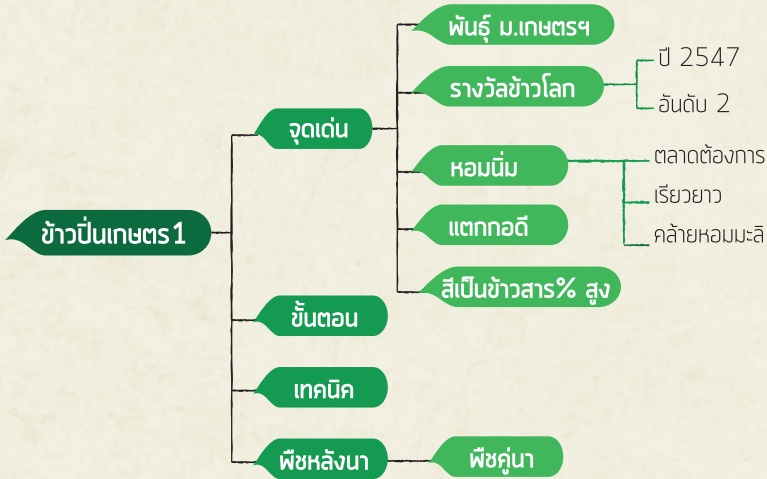
เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแต่ละกลุ่มจะต้องร่วมวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับตลาด โดยตลาดรับซื้อหลักจากความร่วมมือกับโรงสีกิจการที่จังหวัดนครปฐมสามารถรับผลผลิตข้าวเปลือกได้กำหนด 1,500 ไร่/ปี การส่งผลผลิตกลุ่มเกษตรกรจะต้องประสานแผนร่วมกับทางโครงการวิจัยก่อน ส่วนเส้นทางอื่นๆ แต่ละกลุ่มจะต้องวิเคราะห์ร่วมกันในการวางแผนการผลิตและการตลาด การจัดการเพื่อสร้างความสำเร็จ และจะต้องมีการวิเคราะห์ความคุ้มค่าโดยที่ปรึกษาทางธุรกิจ จะมีกระบวนการให้ความรู้เกษตรกรในการคิดต้นทุนต่อหน่วย การกำหนดราคารับซื้อผลผลิตข้าวของกลุ่ม ต้นทุนในการแปรรูปและการแปรรูปที่มีคุณภาพ การตั้งราคาในการขายส่ง ขายปลีก ต้นทุนการประชาสัมพันธ์

แผนธุรกิจ (Business plan) และ แผนการตลาด (Marketing plan)

3. การผลิตข้าวปิ่นเกษตร1 และพืชหลังนาคุณภาพสร้างรายได้

3.1 จุดเด่นของข้าวปิ่นเกษตร 1

ข้าวปิ่นเกษตร1 พัฒนาพันธุ์ข้าวโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับรางวัลข้าวโลกในปี 2547 เป็นข้าวหอมมันมีนวล เมล็ดเรียวยาวคล้ายข้าวหอมมะลิเป็นที่ต้องการของตลาดแตกกอดี สีเป็นข้าวสารได้สูง มีธาตุเหล็กและมีคุณค่าทางโภชนาการ

ข้อมูลโภชนาการ บรรจุ 5 กก.

หนึ่งหน่วยบริโภค : 50 กรัม
 จำนวนหน่วยบริโภคต่อ : 100

คุณค่าทางโภชนาการต่อหนึ่งหน่วยบริโภค
 พลังงานทั้งหมด 180 กิโลแคลอรี

	ร้อยละของปริมาณที่แนะนำให้รับประทาน*
ไขมันทั้งหมด 0.5 ก.	1%
โปรตีน 4 ก.	13%
คาร์โบไฮเดรตทั้งหมด 39 ก.	
น้ำตาล 0 ก.	
โซเดียม 0 มก.	0%

*ร้อยละของปริมาณสารอาหารที่แนะนำให้บริโภคต่อวันสำหรับคนไทยอายุตั้งแต่ 6 ปี ขึ้นไป (Thai RDI) โดยคิดจากความต้องการพลังงานวันละ 2,000 กิโลแคลอรี

3.2 ขั้นตอนในการผลิตข้าวปีนเกษตร 1

3.3 เทคนิคในการผลิตข้าวปีนเกษตร 1

เกษตรกรผู้ผลิตข้าวปีนเกษตร 1 จะต้องมีความตั้งใจจริงในการผลิตข้าวคุณภาพ ควรทำนาเพียง 1-2 ครั้งต่อปีและมีอาชีพเสริมปลูกพืชหลังนาและพืชคู่นาด้วย และทำนาโดยมีเทคนิคต่างๆ ดังนี้

1. การเตรียมดิน ควรไถหมักดินกลบตอซังหมักฟาง/วัชพืช เพื่อกำจัดพินธุ์ปน/การปน และไถบดดินทำเพื่อปรับพื้นนาพร้อมหว่าน
2. ควรมีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยถั่วเขียวพืชหลังนาช่วงหลังนาปี เพื่อลดต้นทุนในการใช้ปุ๋ย และมีรายได้จากพืชหลังนา
3. การหว่าน/ดำนา ควรแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนหว่าน 2 คืน และใช้ปริมาณเมล็ดพันธุ์ 10 - 20 กิโลกรัมต่อไร่
4. ขั้นตอนการดูแลนาข้าวใช้หลักการเปียกสลับแห้งตลอดฤดูกาล (เปียกคือน้ำขังในนาประมาณ 10 ซม.)
5. การให้ปุ๋ยประมาณ 2 ครั้งต่อฤดูกาล หรือขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ดิน และสภาพพื้นที่แต่ละจังหวัด เช่น อุทัยธานีใช้ปุ๋ยหมักขี้หมูอัดเม็ด ชัยนาทใช้ปุ๋ยซีโก สิงห์บุรีใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น
6. มีการกำจัดวัชพืชและเก็บพันธุ์ปนอย่างเหมาะสม
7. มีสำรวจระบบนิเวศในนาข้าว (โรค แมลง) และจัดการอย่างถูกต้อง
8. ควรเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงอายุ 115-120 วัน (ระยะพลับพลึง) ซึ่งจะมีความชื้น 24 - 26 % (ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ)
9. ควรวางแผนการผลิตโดยหลีกเลี่ยงการทำนาในช่วงอุณหภูมิสูงกว่า 35 องศา เนื่องจากข้าวจะแห้งและไม่ผสมเกสรทำให้อัตราการติดเมล็ดลดลง ให้ข้าวลีบและผลผลิตจะลดลง

ภาพ 9 เทคนิค

3.4 การปลูกพืชหลังนา พืชคู่ของเกษตรกร

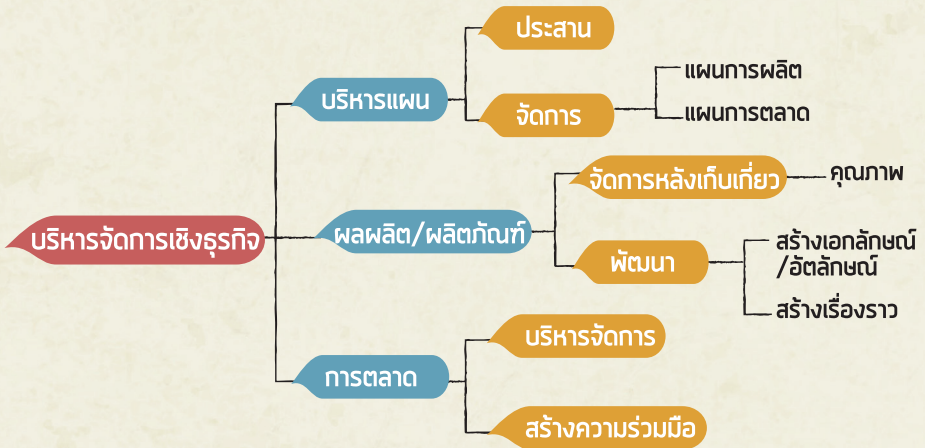
พืชหลังนา การปลูกถั่วเขียวพันธุ์กำแพงแสน 2 และ KUM14 หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวนาปี ใช้เวลา 60 - 65 วัน ในช่วงเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์

พืชคู่ ส่งเสริมเกษตรกรทำอาชีพเสริมคู่ขนาน โดยใช้เวลารว่างจากการทำนา ปลูกพืชสร้างรายได้ของเกษตรกรใช้พื้นที่ว่างบริเวณรอบบ้านให้เกิดประโยชน์ เช่น มะนาว มะละกอ มะระ ชะพลู ตำลึง เห็ด พืชผักใบต่างๆ

4. การบริหารจัดการเชิงธุรกิจและตลาดข้าวปิ่นเกษตร

4.1 การบริหารแผนการผลิตและแผนการตลาด

ขั้นตอนในการจัดทำและการบริหารจัดการแผน

1. การรวบรวมข้อมูลสมาชิก ข้อมูลการผลิตข้าวปิ่นเกษตร ศักยภาพและความต้องการในการผลิต การบริหารจัดการให้สอดคล้องกับแผนการตลาด (เพิ่มสมาชิก เพิ่ม/ลดพื้นที่ตามแผนการตลาด)
2. กระบวนการในการวิเคราะห์เส้นทางผลผลิตเดิม เครือข่ายตลาด ความเป็นไปได้ของเส้นทางการตลาดใหม่เพิ่มเติม
3. การวางแผนการผลิตที่เหมาะสมกับช่วงเวลา และการบริหารจัดการผลผลิต การขนส่ง การแปรรูป และการตลาด
4. การวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบ การส่งข้อมูลและการทำสัญญา ร่วมกับตลาดในการส่งผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด
5. การประสานแผนการผลิตและการตลาด (วิเคราะห์ วางแผน สร้างกลยุทธ์)
6. การดำเนินการตามแผน การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ มุ่งสู่เป้าหมายของแต่ละกลุ่ม

4.2 ผลผลิต ผลิตภัณฑ์

การจัดการผลผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่ม เช่น การใส่ข้อมูลความรู้/ความเฉพาะตัวของข้าวปีนเกษตร วิธีการในการหุงข้าว เป็นต้น การสร้างแบรนด์และความเฉพาะของสินค้าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะแต่ละพื้นที่ การวิเคราะห์ต้นทุน ความคุ้มทุนกำไรและรายได้แต่ละกลุ่ม และการส่งเสริมพัฒนาด้านการตลาด

4.3 การตลาด

การบริหารจัดการในการสร้างความร่วมมือด้านการตลาด การสร้างเครือข่าย ตลาด/ลูกค้า ที่แน่นอน เช่น โรงพยาบาล โรงงาน การประชาสัมพันธ์และหาลูกค้ามุ่งเป้า การสร้างความร่วมมือในการจัดการด้านการตลาดข้าวปิ่นเกษตร/ธุรกิจข้าว เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาชน

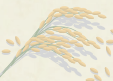
การวิเคราะห์ตลาดในอนาคต ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์ตลาดเชิงรุก เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาการตลาด ตลาดในชุมชน ตลาดในจังหวัด ตลาดในประเทศ ตลาดต่างประเทศ โดยใช้กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย

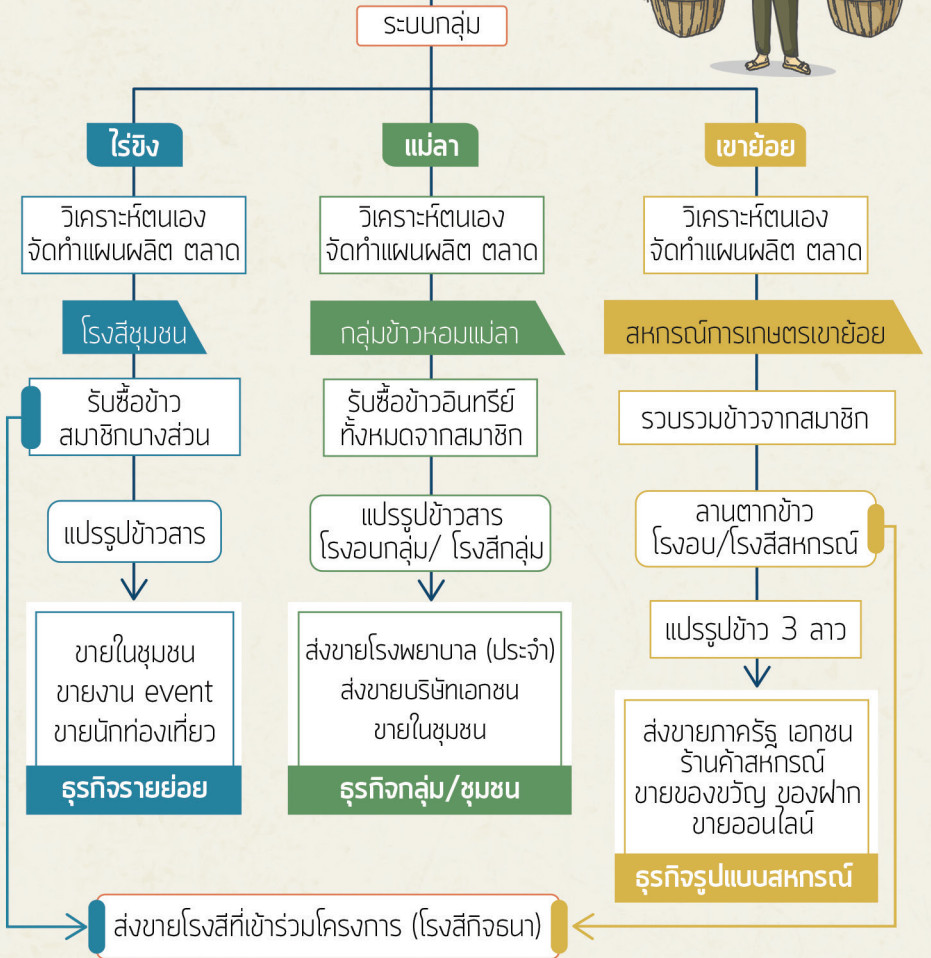
ถอดบทเรียนการผลิตและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจข้าวปิ่นเกษตร

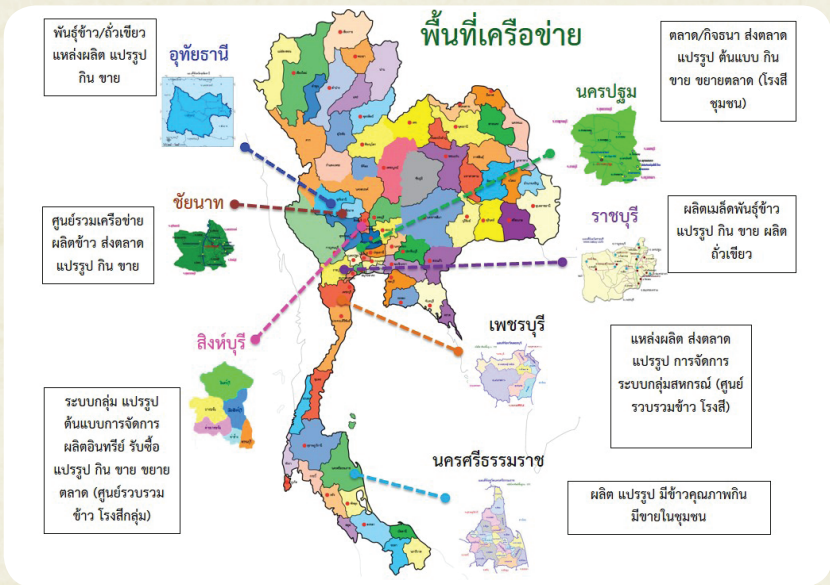
บทเรียนจากธุรกิจรายย่อยกลุ่มเกษตรกรไร่ชิง จังหวัดนครปฐม ผลิตข้าวปิ่นเกษตรและขายให้กับโรงสีข้าวชุมชนแปรรูปข้าวปิ่นเกษตรขายในชุมชน ธุรกิจกลุ่ม/ชุมชนกลุ่มข้าวหอมแม่ลา จังหวัดสิงห์บุรี ผลิตข้าวปิ่นเกษตรอินทรีย์ บริหารจัดการร่วมกันในกลุ่ม แปรรูป จัดการเชิงธุรกิจขายในชุมชน/ร้านค้า โรงพยาบาล และบริษัทต่างๆ และธุรกิจรูปแบบสหกรณ์กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรรายย่อย จังหวัดเพชรบุรี บริหารจัดการร่วมกัน แปรรูปข้าวสามลาว/ของขวัญ/ของฝาก ขายในชุมชน ขายส่ง ขายออนไลน์ และจัดการลดความชื้นและขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีกิจการ มีการจัดการอย่างเป็นระบบ และใช้ตลาดนำการผลิตเช่นเดียวกัน

โครงการวิจัย

ให้ความรู้ ส่งเสริมพัฒนา ขับเคลื่อน
(ระบบที่ปรึกษา)

อบรมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ศึกษาดูงาน

พัฒนาธุรกิจ กลุ่มแม่ค้า สิงห์บุรี

พัฒนาธุรกิจชุมชน

วางแผนการผลิต การบริหารจัดการและการตลาด

พัฒนาธุรกิจ สหกรณ์ฯ หนองบัวเพชบุรี

แหล่งอ้างอิง

- สัมภาษณ์และตรวจสอบข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ การผลิตและการบริหารจัดการเชิงธุรกิจของกลุ่มผลิตข้าวปิ่นเกษตรภายใต้โมเดลข้าวกำแพงแสน กลุ่มไร่ชิง จังหวัดนครปฐม กลุ่มข้าวหอมแม่ลาจังหวัดสิงห์บุรี กลุ่มเพชรบุรี และกลุ่มเมล็ดพันธุ์ข้าวราชบุรี

- รายงานผลการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวปิ่นเกษตรและการปลูกพืชหลังนา ปี 2561

- ถอดบทเรียนประสบการณ์คณะทำงานโครงการวิจัย และผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

